

Kort oppsummert: Hva skal vi med dosentene?

Roar C. Pettersen

Høgskolen i Østfold

Abstract: In this summary, docent emeritus Roar C. Pettersen sheds light on some current challenges, discussions and future scenarios of the Norwegian docent position.

Keywords: docent, challenges, discussions

Introduksjon

Det er gått ti år siden jeg fullførte dosentløpet, en kvalifiseringsvei som ble etablert i løpet av de siste tjue årene av min aktive yrkeskarriere. Mer eller mindre tilfeldig, slik jeg opplevde det. I dag bidrar flere debatter på nasjonalt nivå til å skape usikkerhet om framtida til dosentløpet og dosentstillingen. Spissformulert stilles det spørsmål om hva vi (egentlig) skal med dosentene (Landsverk, 2018).

En pågående debatt er knyttet til *Kvalitetsmeldingens* endring av forskriften om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger (Kunnskapsdepartementet, 2017). Her løftes det fram skjerpede krav til pedagogisk kompetanse i stillingene som førsteamanuensis og professor. Kort og godt: Den undervisnings- og utdanningskompetansen som er en av grunnpilarene i dosentløpet, og som særpreger dosentkompetansen,

skal få større betydning i professorløpet. Fra september 2019 skal slike kvalifikasjoner tillegges avgjørende vekt ved tilsetning og opprykk. I tillegg sier *Kvalitetsmeldingen* at alle HU-institusjoner skal ha på plass et meritteringssystem som belønner arbeid som styrker den enkeltes utdanningskompetanse. Uavhengig av type fagstilling kan den enkelte søke om å bli «fremragende» eller «merittert» underviser. Slik godkjenning gir økonomisk uttelling. Imidlertid har det blitt debattert hvorvidt meriteringsordningen også skal omfatte dosentløpet (Bråten & Helseth, 2017; Grepperud et al., 2016)

I en viss forstand tegner debatten et bilde av to karriereløp som blir likere ved at det kan se ut til at professorkompetansen på noen områder nærmer seg dosentkompetansen. På den annen side framheves forskjellen ved at professorkompetanse krever doktorgrad og forskning på internasjonalt nivå. Samlet bidrar det til å forsterke spørsmålet om hvordan de to stillingskategoriene er likestilte, slik intensjonen var. I en viss forstand står vi i en paradoksal situasjon hvor kvalifikasjoner som særpreger dosentkompetansen løftes frem og verdsettes, samtidig som det blir mer uklart og utydelig hva som særmerker dosentstillingen som toppstilling. Det kan svekke interessen for dosentløpet og føre til at det nedprioriteres.

Tidligere signaler fra Kunnskapsdepartementet trekker i samme retning. I forbindelse med endringer i Studiekvalitetsforskriften (2010) i 2015 foreslo departementet at dosenter ikke lenger skulle sidestilles med professorkompetanse, og ikke lenger telle som toppkompetanse ved akkreditering av masterutdanninger. Forslaget ble ikke vedtatt i den endelige forskriften, men gir et visst innblikk i departementets tenkning om dosentstillingen (Naustdal, 2017).

En annen debatt knyttet til dosentstillingen status og skjebne er kommet i kjølvannet av det såkalte Underdalsutvalgets rapport (Underdalsutvalget, 2018). Utvalget foreslår å fase ut dosent-stigen, og erstatte den med en forskerlektor-stige (FL) som i det vesentlige vil dekke dosentkompetansen. Førstelektorer er innplassert i denne stigen med muligheter for opprykk til *seniorlektor*, en toppstilling på nivå med professor. Forslaget innebærer en fortsatt dobbeltsporet karrierevei til akademiske toppstillinger, omtrent som dagens ordning.

Status quo

Dosentene er en liten stillingsgruppe i akademia, med et cirkatall på snau 200 dosenter anno 2020. Gruppas posisjon illustreres tydelig ved at det for hver dosent finnes 23 professorer. Det lave antallet betyr også at dosentene utgjør små grupper på utdanningsinstitusjonene; de har heller ikke samordnet seg, verken nasjonalt eller lokalt, for eksempel i en dosentforening.

I sum framstår dosenter som en marginal gruppe med liten slagkraft i forhold til professorgruppa, så vel fagpolitisk som utdanningspolitisk.

Det som også preger nå-situasjonen er at karriereveien fra lektor via førstelektor til dosent fortsatt framstår som utydelig og lite enhetlig. Eide, Glosvik, Haraldseid og Nordkvelle (2017) omtaler den som den «gløymde karrierevegen». Jeg tror uklarheter og status knyttet til dosentstillingen fortsatt kan spores til førstekvalifisering til førstelektor – definert som stilling «... på nivå og omfang med ...» (Engelsen, Moser & Wittek, 2013).

Bjørke og Braut (2009) argumenterer for at full og reell sidestilling mellom de to karriereveiene vil kreve at førstektorkvalifisering gis samme betingelser og rammefaktorer som forskerutdanningen eller ph.d.-skolene. Riktignok har det vært etablert «førstelektorprogram» ved flere institusjoner, men de har på langt nær hatt samme status. De har heller ikke vært enhetlig organisert, og er blitt tilført mindre ressurser. Flere programmer er også blitt avvirket, trass i at det er anslagsvis tre ganger dyrere å få frem en ph.d.-kandidat enn en førstelektor.

I lys av dette har Bjørke og Brauts synspunkt poengtert relevans. De argumenterer videre med at likestilling mellom de to veiene krever «... at også førstektorkvalifiseringa fører frem til en akademisk grad tilsvarende doktorgraden. Her kan vi trulig lære mykje av erfaringane med *professional doctorate* som er gjort, ikke minst i Storbritannia ...» (s. 48). Poenget finner vi igjen i en UHR-rapport som foreslår at all kvalifisering til førstestillingsnivå samles under en ph.d.-ordning (Vøllestad et al., 2012, s. 39). Imidlertid utdyper de ikke hva det vil bety for dem som i dag er førstelektorer og dosenter.

Rapporten «Dosentløpet som karrierevei» (2018) utarbeidet av et utvalg ved NTNU konkluderer i samme retning: De anbefaler en egen ph.d. i profesjonskunnskap og pedagogisk utviklingsarbeid som en tredje vei i

professorløpet.¹ I tråd med denne anbefalingen åpner også Underdalsutvalget for en tredje type grad innrettet mot profesjonsfag, som: «... vil innebære en vektlegging av kobling mellom forskning, profesjonsrettet kunnskap og pedagogisk utviklingsarbeid ... Et slikt ph.d.-løp vil kunne sikre både den vitenskapelige standarden, og samtidig sikre viktig nærhet til yrkesfeltet Dosent-stigen foreslås faset ut, og erstattet med et ph.d.-løp innrettet mot profesjonsfag som grunnlag for karrierevei i professorstigen eller i FL-stigen» (Munkeby, 2018, s. 23f).

I denne forbindelse er det interessant å løfte frem en kommentar i UHRs (2007) retningslinjer: Det analytisk-reflekterende og teoretiserende «utenfrablikket» fremheves som hovedsaken i den tradisjonelle doktorgraden – «... selv om det er gode eksempler på doktorgrader utviklet fra et praktisk (praksis-innenfra) ståsted». Disse eksemplene, eller unntakene, ser nå ut til å etablere seg som standard for en ny profesjons-ph.d.

Dosentstillingens fremtid ...

Det er ikke lett å spå om fremtida, som det heter. Én mulighet er imidlertid at vi i noe tid fremover vil se tre parallelle veier eller stiger mot akademiske toppstilling med dosentveien som en av dem. Den vil måtte bestå fremover som en vei for lektorer som av ulike årsaker ikke ønsker å gå løs på en doktorgrad.

I vestlige samfunn er det tradisjonelt etablert et skarpt skille mellom kunnskapsutvikling og kunnskapsanvendelse. Dette kan vi i grove trekk koble til hvordan man i universiteter og høyskoler ser på og forholder seg henholdsvis til professor- og dosentkompetanse. Det kan virke som universitetene fortsatt fremhever de to sidene som adskilte akademiske virksomheter, hvor deres anliggende og tyngde er forskning og vitenskapeliggjøring, hvor kunnskapsutvikling har høyest anseelse (jf. Boyer, 1990).

Det er imidlertid et trekk ved det moderne samfunn at det kreves en tettere forbindelse mellom utvikling og anvendelse av kunnskap. Dermed

¹ De to andre veiene er den «tradisjonelle» ph.d. disiplin/vitenskap og ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid.

blir det et krav om å produsere og anvende kunnskap som to sider av samme prosess – at de to sidene integreres (Engelsen, Moser & Wittek, 2013). Etter mitt skjønn er nettopp denne tosidige integreringen et definerende trekk ved dosentkompetansen. Det innebærer også å oppheve «innenfrablikket vs. utenfrablikket» som en gyldig og skarp erkjennelsesteoretisk dikotomi.

Slik jeg ser det er det derfor en viktig og utfordrende oppgave for dosenter fremover å bidra til å styrke vitenskaps- og kunnskapsteoretiske diskusjoner med sikte på å etablere et klart teoretisk grunnlag for en praksisnær og utviklingsorientert ph.d.-grad. I dette inngår å etablere klarere kriterier for å vurdere kunnskapsutvikling basert på utviklingsarbeider (U), forstått som en legitim form for forskning, i forhold til kunnskapsutvikling i tråd med den rent vitenskapelige tradisjonen (F). Likeledes omfatter det å presisere nødvendig teoretisk, vitenskapelig og metodisk stringens knyttet til utviklingsarbeider for at de skal bidra til kunnskaps- og teoriutvikling på profesjonsfeltet og det pedagogiske feltet (jf. Engelsen, Moser & Wittek, 2013).

Åpningen av førstelektor-dosentveien i to etapper, i 1995 og 2006, skjedde uten stor ståhei markert med flagg og hornmusikk. I retrospekt tenker jeg at det muligens hadde vært på sin plass. Men kanskje ikke. Mitt poeng er at dosentveien kan ses som et langvarig utviklingsprosjekt. Det har bidratt med viktige erfaringer og produsert dokumentasjon som relevante bidrag i dagens diskurs om hvilke akademiske aktiviteter som bør være meritterende, og hvilken verdi og status de skal tillegges. Jeg tror at vi, uten ståhei, med rette kan konstatere at vi som valgte denne veien, tilfeldig eller ikke, på ulike måter har bidratt til å kaste nytt lys over spørsmålet om «What knowledge is of most worth?» (Spencer, 1884).

Referanser

- Bjørke, G. & Braut, G. S. (2009). To karrierevegar – jamstilte, men ulike. *Uniped*, 32(4), 40–50. Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/artikler/2009/to_karrierevegar_jamstilte_ulike.pdf
- Boyer, E. L. (1990). *Scholarship reconsidered: Priorities of the professoriate*. Lawrenceville: Princeton University Press.

- Bråten, H. & Helseth, I. A. (2017). *Merittering av utdanningsfaglig kompetanse – hvor er vi og hvor skal vi?* Hentet fra https://www.nokut.no/contentassets/9989482e51f1473786a8037c4b71b46d/braten_og_andersen_helseth_merittering_av_utdanningsfaglig_kompetanse.pdf
- Eide, E., Glosvik, Ø., Haraldseid, G. & Nordkvelle, Y. (2017, 10. oktober). Den gloymde karrierevegen. *Forskerforum, Kronikk*. Hentet fra <https://www.forskerforum.no/den-gloymde-karrierevegen/>
- Engelsen, K. S., Moser, T. & Wittek, L. (2013). «... på nivå med ...» Førstekvalifisering gjennom førstelektorløp – en analyse basert på erfaringer fra lærerutdanningene. *Uniped*, 36(4), 109–124. <https://doi.org/10.3402/uniped.v36i4.23091>
- Grepperud, G. et al. (2016). *Innsats for kvalitet. Forslag til et meritteringssystem for undervisning ved UiT Norges arktiske universitet og NTNU. Rapport fra en arbeidsgruppe fra UiT og NTNU*. Hentet fra <https://www.ntnu.no/documents/1263030840/1268058549/Innsats+for+kvalitet+-+Forslag+til+et+meritteringssystem+for+undervisning+ved+NTNU+og+UiT+Norges+arktiske+universitet.pdf/aadea128-638f-4e2f-8516-5a2ffa54b87a>
- Landsverk, J. (2018, 7. februar). Kva skal vi med dosentar? *Forskerforum*. Hentet fra <https://www.forskerforum.no/kva-skal-vi-med-dosentar/>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning* (Meld. St. 16 (2016–2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20162017/id2536007/>
- Munkeby, I. (Red.). (2018). *Dosentløpet som karrierevei* (NTNU rapport). Hentet fra www.ntnu.no
- Naustdal, A.-G. (2017). Kompetansekrav i høgare utdanning må avklarast! Hentet fra <https://blogg.hvl.no/krohnargument/2017/01/11/kompetansekrav-i-hogare-utdanning-ma-avklarast/>
- Spencer, H. (1884). *What knowledge is of most worth?* (Opptrykk utgitt i 2011). Charleston, SC: Nabu Press.
- Studiekvalitetsforskriften (2010). Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (FOR-2010-02-01-96). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-02-01-96>
- Underdalsutvalget. (2018). *Stillingsstruktur ved universiteter og høyskoler. Rapport fra ekspertgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/718a967d80c74517a38f6dba7e61e524/2018-05-08-utvalgsrapport.pdf>
- Universitets- og høgskolerådet. (2007). *Veiledende retningslinjer for søknad og vurdering av søknad om opprykk til dosent etter kompetanse*. Hentet fra https://www.uhr.no/_f/p1/1o1dd863b-eb73-4b15-a926-fa5f728df736/endelig_versjon_veiledning_dosent-juni2007.pdf

Vøllestad, N. K., Fretland, J. O., Fuglseth, A. M., Habib, L. M. A., Malterud, N., Ringdal, O., Skretting, K. & Vinje, J.-W. (2012). *En ph.d.-grad for fremtidens behov? Kunnskap, ferdigheter, generell kompetanse* (Innstilling fra en arbeidsgruppe oppnevnt av UHRs styre i samarbeid med Forskningsutvalget). Hentet fra https://www.uhr.no/_f/p1/iec5edf9b-d7ad-4dbf-bef9-1e64b68ef938/en_phd_grad_for_fremtidens_behov.pdf